

Алаш ұраны

Сұлтанмахмұт
Морайзов

Сұлтанмахмұт Торайғыров

Дүниеге келгені: 1893
Уәлиханов ауданы

Қайтыс болғаны: 1920

Ұлты: [казак](#)

Мансабы: Ақын, ағартушы

Атақты жазушының, [Павлодар](#) қаласында
орналасқан ескерткіші

*С. Торайғыровтың «Айқап» журналының
редакциясында қызметі еткен кезі.
Троицк, 1913 ж.*

Шығармашылығының ерекшелігі

Оның шәкірттік кезеңдегі өлеңдері (1907 – 11) көркемдік тұрғыдан кемшін түсіп жатқанымен, жас ақынның қоғамдық құбылыстар мәнін түсінуге деген ұмтылысы мен өлең тілімен сурет салуға бағытталған талабын танытады. Ол қоғамдағы әділетсіздік пен әйелдердің ауыр тағдыры, діни оқудың схоластикалық сипаты жайлы жазды. Байлық пен кедейліктің теке-тіресін бай мен кедей ұлының өмірі арқылы көрсетуге тырысқанымен, бұл талпынысы биік ақындық талант пен саяси көзқарасты таныта алмады. Торайғыров 1912 жылдан бастау алатын шығармашылығының жаңа кезеңінде [Абай](#), [Ыбырай](#) негізін қалаған ағартушылыққа бет бұрды, жастарды оқу-білімге шақырды. “Туған айдай болып туып, күнді алуға бел буады”, тұрмысты жеңуде жігерленіп, ақиқатты табу жолында талмай ізденуді мұрат тұтады. Алғашқы үгіт мәнде өлеңдерінен кейін ақын лириканың өрісін кеңейтіп, [лирикалық кейіпкердің](#) жан сырын, іс-әрекетін суреттеуге ұмтылады. Оның жырларынан тағдырға мойынсұнбай, қасарыс алға ұмтылатын, ауыртпалыққа қарсы тұрар өжет мінез көрінеді. Осы кезден бастап ақын шығармаларында ескіні сынау бой көтерді. Ол қазақ арасында көп кезігетін келеңсіз мінездер мен кертартпа әдет-ғұрып салтына қарсы күреседі. Табиғат, махаббат тақырыбына жазған өлеңдерінде ақын адам сезімін қоғамдық көзқараспен, әлеумет өмірімен байланыста қарайды. Ескіге қарсы көзқарас оны қоғамдағы әділетсіздікпен қақтығысқа алып келеді (“Осы да әділдік пе?”, “Бір адамға”, т.б.). Ол өмір шындығын көркем бейнелей келе, қазақ өлеңінің мазмұнын кеңейтті, сырға толы лирикалық жырлар туындатты. Көптеген әңгіме, очерктер, әдеби-сын мақалалар жазды. Екі роман (“Қамар сұлу”, “Кім жазықты?”), төрт поэмасын “Таныстыру” (1917 – 18), “Адасқан өмір” (1918), “Кедей” (1919), “Айтыс” жариялады. Торайғыров [“Қамар сұлуда”](#) әйел теңсіздігі мәселесін көтере отырып, дәуір шындығын әлеум. тұрғыда талдаса, “Кім жазықты?” романында ауыл өмірінің шындығын жан-жақты суреттей келе, қазақ

- Сүйемін туған тілді –
анам тілін,
Бесікте жатқанымда-
ақ берген білім.
Шыр етіп жерге
түскен минутымнан,
Құлағыма сіңірген
таныс үнін

С.Торайғыров

Торайғыров [поэма](#) жанрын жаңа арнада дамытты. Ол сюжетсіз поэмаларында өмірдегі сан түрлі мәселелерді кеңінен қамтып, өршіл ой-түйіндерін бүкпестен, өткір де ашық насихаттауға тырысты. Алғашқы поэмасы “Таныстыруда” Алашорда қозғалысы өкілдерін елге таныту мақсатын көздеді. [Ә.Бөкейханов](#), [Ахмет Байтұрсынұлы](#), [М.Дулатовтарды](#) таныстырып, олардың “бірі – күн, бірі – шолпан, бірі – ай” екендігін жазады, алаштықтардың қазақ халқының тәуелсіздігі жолындағы еңбектерін саралайды. Алаш өкілдерімен қоса, қазақтың көрнекті тұлғалары Абай мен [Шәкерімді](#) ерекше атап көрсетеді. “Адасқан өмір”, “Кедей” поэмаларының негізгі сарыны қоғамдағы әділетсіздік себептерін ашу, теңдікті іздеу болып табылады. Ақын бұл жайларды қазақ ауылы шеңберінен шығып, капиталистік қоғамға тән мәселелер ретінде қозғайды. [“Адасқан өмір”](#) – Торайғыров шығармашылығының зор табысы. Мұнда ақын аз ғұмырында көзімен көріп, ойымен түйген, білім-білігімен таныған тұрмыс өткелдерін өзіне ғана тән асқақ үнмен ашына, ақтара жырлайды. Поэманың лирикалық кейіпкері түрлі кәсіппен шұғылданса да, ешбірінен қанағат, теңдік таппай, әділетті қоғамды аңсайды. Шығармада ақын түсінігіндегі болашақ жаңа қоғамның бейнесі жасалады. Шығарманың негізгі идеясы адам өмірді өз тілегіне бағындыра алады және соған ұмтылуға тиіс деген оптимистік қорытындыға саяды. “Кедей” поэмасының бас кейіпкері де өз ортасынан әділдік таппайды, қоғам мен адам арасындағы қайшылықты бітіспес күреске ұластырады. “Айтыс” поэмасы толық аяқталмаған, онда Торайғыров қала ақыны мен дала ақынын айтыстырып, екі ортаның қайшылықты жақтары мен адамға пайдалы тұстарын қатар алып суреттейді. Торайғыров шығармалары – 20 ғасырдың басындағы қазақ қоғамы шындығын, ондағы жаңашыл ой-пікірдің дамуын танытатын үлкен белес. Оның ізденістері “шындықтың ауылын іздеумен” байланысты, оның [реализмі](#) бұлтақсыз, жалтақсыз айтылған шындыққа, әлеуметтік тіршіліктің шынайы суреттеріне

«Шәкірт ойы» Қараңғы қазақ көгіне
Өрмелеп шығып, күн болам!
Қараңғылықтың кегіне Күн
болмағанда, кім болам?... «Асыл
сөз» Асыл сөзді іздесең, Абайды
оқы ерінбе. Адамдықты көздесең,
Жаттап, тоқы көңілге. Сөз мәнісін
білмесең, Өлең оқып не керек? Не
айтқанын сезбесең, Жарапазан не
беред?

Сұлтанмахмұт Торайғыров

- Өмірбаяны. Абайдан кейінгі қазақтың жазба әдебиетінде әр жанрда еңбек етіп, ерекше көзге түскен көрнекті ақындарының бірі Сұлтанмахмұт Торайғыров болды.
- Ол 1893 жылдың 28 қазанында Көкшетау облысының Қызылту ауданында туған.

Мен қазақ

Ұранға «алаш» деген атты аламын.
Сүйгенім – қазақ өмірі, өзім – қазақ,
Мен неге қазақтықтан сақтанамын?!

Ерікті не даланың құсынша ұшып,
Ер жеттім кеңшілікті сүтін ішіп.
... Алтай, Ертіс Сырдария, Есіл, Жайық
Арасын қоныс қылдым ірге жайып.
Елім, жерім, қорғайтын ерім болып,
Ер жеттім ен далада лықа байып.

Ер Түрік ұрпағымын даңқы кеткен,
Бір кезде Еуропанды тітіреткен.
Кіргені есік, шыққаны тесік болып,
Күнбатыс, Күншығысқа әмірі жеткен.

Мен қазақ, қазақпын деп мақтанамын,
Ұранға «алаш» деген атты аламын.
Сүйгенім – қазақ өмірі, өзім – қазақ,
Мен неге қазақтықтан сақтанамын!

Сұлтанмахмұт Торайғыров

- Ол бала оқытудан бос уақытында, өз бетімен оқумен шұғылданады, өлеңдер жазады.
- Сұлтанмахмұт Торайғыров қазақтың ұлы ақыны Абайға да мінездеме беріп, оны қазақ әдебиетінің өкілдерінің бәрінен ерекше, дара тұлға деп бағалайды.
- Ол аз өмірінің ішінде (небәрі 27 жас жасаған) әлденеше лирикалық өлең, ондаған мақала, екі роман, 5-6 поэма жаңа сатыға көтерген, Абайдан кейінгі ірі суреткер, реалист ақын болып табылады.

Ақын,
жазушы

Кедейден
шыққан өкіл,
кедейдің
мұқтажын
жырлаған.

«Кедей», «Кім
жазықты?»

Оқуға, білімге
шақырған ақын.

«Шәкірт
ойы»,

«Оқығандағы
мақсат не?»
«Қамар сұлу»

Ганимахмұт Торайғы
(1893-1920)

1920 жылы
дүниеден
өткен

Әкесі
Әбубәкір

1893 жылы
Ақмола
облысы,
Қызыл ту
ауданында
туған

Al Niyat Al Niyat Al Niyat Al Niyat

Al Niyat Al Niyat Al Niyat Al Niyat

Сұлтанмахмұт Торайғыров

Торайғыров Сұлтанмахмұт (1893-1920) - ақын, ағартушы, ақын Көкшетау өңірінде дүниеге келген. Әкесінің аты - Әубәкір. Анасынан ерте айырылып, жетім өскен. Балалық шағының басым бөлігі, бүкіл саналы ғұмыры Павлодар облысының Баянауыл ауданында өткен. Троицк, Семей, Томск қалаларында білім алған. «Айқат» журналының қатнасысы болып істеген. Әлеммен жақытқан «Құмар сұлук» романының авторы.

АСЫЛ СӨЗ

СӨЗ ҚАЩРН БІЛМЕСЕН - ӨЛЕН ОҚЫН НЕ КЕРЕК.
АСЫЛ СӨЗ ТУРАЛЫ

Al Niyat Al Niyat Al Niyat Al Niyat

Al Niyat Al Niyat Al Niyat Al Niyat

117
Адамның
Алты

Қазақтың Мемлекеттік Тізіліміне Бағана

Сұлтанмахмұт

Торайғыров

1920жылы

дүниеден

өтті.